

D Rapporten van de review commissie inclusief opmerkingen van TNO

Diarienummer A-2014-0679

Kennisinstituut Duurzaam Verpakken
t.a.v. Hester Klein Lankhorst & Anne-
Marth Vrind
Postbus 93383
2509 AJ Den Haag
The Netherlands

C.c. TNO, t.a.v. Toon Ansems

Stockholm, 11 September 2014

Subject:

Eindverklaring review TNO materiaalstudie draagtassen / Final statement review TNO material study disposable bags

Geachte mevr. Klein Lankhorst en Vrind,

Maandag 25 Augustus jongstleden hebben wij het concept TNO-eindrapport rapport "DoorTASend, LCA studie van draagtassen" (TNO 2014 R10609) mogen ontvangen. Het Kennisinstituut Duurzaam Verpakken heeft ons als review commissie opdracht gegeven

om deze concept-eindrapportage, net als de twee eerdere tussenrapportages, van kritisch commentaar te voorzien. De review-commissie bestaat uit ondergetekenden, namelijk Prof. Ernst Worrell, Dr. Jeroen Guinée en Prof. José Potting. In onderstaande eindverklaring vatten wij het review proces en de taken van de review commissie samen, en geven we onze laatste reflecties op het eindrapport. Wij beschouwen ons werk hiermee als teneinde.

Eindverklaring review van TNO-rapport "DoorTASend, LCA studie van draagtassen" (TNO 2014 R10609)

Commissieleden: Dr.ir J.B. Guinée (CML, Universiteit Leiden), Prof.dr. ir. J. Potting (KTH; Technische University Stockholm) en Prof. dr. E. Worrell (Universiteit Utrecht).

Datum: 11-09-2014

Taken van de review commissie

De review heeft plaatsgevonden als een interactief proces. Door deze procesvorm kon TNO opmerkingen van de review commissie verwerken in een volgende versie van het rapport.

De review is in beginsel uitgevoerd volgens de meest strikte richtlijnen van de ISO 14040-14044 Normen aangezien in de ogen van de commissie de resultaten gebruikt gaan worden voor "comparative assertions disclosed to the public".

De review commissie heeft kritisch gekeken naar de gevolgde aanpak, resultaten en conclusies zoals beschreven in de voorgelegde (tussen-) rapportages. De review heeft plaatsgevonden in een kort tijdsbestek met beperkte tijd voor de review. De review commissie heeft daarom ook niet kunnen kijken naar de correctheid, representativiteit en validiteit van gebruikte gegevens, de materialensamenstelling van de verschillende tassen, de validiteit van de aangenomen consumenten scenario's, en ook niet naar de gebruikte software, implementaties daarin en gemaakte berekeningen.

Het review proces

De reviewopdracht was als volgt geformuleerd: "Voor 2 belangrijke delen van de studie zal de review commissie worden geconsulteerd en zal daarover overleg worden gepleegd:

1. Goal & Scope (zoals functionele eenheid, methodiek LCA, reikwijdte en systeemgrenzen, beschikbaarheid en betrouwbaarheid data, betrouwbaarheid en gevoeligheidsanalyses).

2. Resultaten (hoe omgegaan met beschikbaarheid data, aannames, juistheid berekeningen, presentatie resultaten, uitgevoerde gevoeligheidsanalyses, getrokken conclusies)."

Uiteindelijk is ook nog een gecorrigeerde versie van het Resultaten rapport gereviewd. Deze eindverklaring is daarvan het resultaat.

De review commissie ontving op 11 april 2014 het Goal & Scope rapport "TNO-rapport TNO 2014 R10609 DoorTASend, LCA studie van draagtassen; versie 10 april 2014". De review commissie heeft haar bevindingen "Review-resultaten materiaalstudie draagtassen" op 16 april 2014 toegestuurd aan KiDV en TNO.

De review commissie heeft op 7 mei 2014 het draft Resultaten rapport "TNO-rapport DoorTASend, LCA studie van draagtassen; versie 6 mei 2014" ontvangen. Op 13 mei 2014 heeft zij haar bevindingen "Review resultaten draft eindrapport (JG2014.09)" toegestuurd aan KiDV en TNO.

De review commissie heeft op 25 augustus 2014 het definitieve Resultaten rapport "TNO-rapport TNO 2014 R10949 DoorTASend, LCA studie van draagtassen; versie 28 juli 2014" ontvangen. De review commissie heeft haar definitieve review verklaring op 11 September aan het project team van KiDV en TNO toegestuurd.

Conclusies

De doelen van de "Materiaalstudie draagtassen" zijn de volgende:

- "Het vergelijken van de milieupact van verschillende draagtassen, zodat een afgewogen beoordeling van verschillende type draagtassen gegeven kan worden wat betreft de milieupact;
- Bepalen van het verschil in impact tussen eenmalig en meermalig gebruik van draagtassen; hierbij wordt het verschil in gebruik van verschillende type draagtassen meegenomen."

Zoals eerder aangegeven, is de review in beginsel uitgevoerd volgens de meest strikte richtlijnen van de ISO 14040-14044 Normen aangezien in de ogen van de commissie de resultaten gebruikt zouden (kunnen) gaan worden voor ondersteuning van besluitvorming. In de eerdere rapportages stond dit nog als neven doel, maar gedurende de uitvoering van de studie is dit als (expliciet) neven doel uit de rapportage gehaald. Hoewel de doelen hierboven ook nog steeds anders zouden kunnen suggereren ("Het vergelijken van ..."), roept vooral het gebruik van frases als "in eerste instantie" op pagina 18 de suggestie op alsof het neven doel nog steeds bestaat en alleen niet meer expliciet is vermeld (de rapportage moet op dit punt worden aangescherpt!). De review commissie wil echter benadrukken dat ook na aanscherping van het rapport op dit punt, doordat de studie niet volledig ISO conform is uitgevoerd, het resultaat van de studie nog steeds niet geschikt is voor het ondersteunen van keuzen tussen draagtassen, aangezien dit besluitvorming inhoudt op basis van een vergelijking van de afzonderlijke tassen. Voor dergelijke besluitvorming heeft ISO strikte eisen geformuleerd waar in deze studie slechts ten dele voldaan is (zie ook hieronder). In die zin voldoet de studie niet aan bovengenoemde doelen. Het resultaat van deze studie kan nu hoogstens informatief

gebruikt worden: informeren over de potentiële milieu-effecten van verschillende draagtassen en hoe die zijn opgebouwd. Overigens rapporteert het project team hierover duidelijk en correct, maar deze en de andere beperkingen van de studie zouden wat ons betreft meer nadruk moeten krijgen door ze aan de resultaten en conclusies vooraf te laten gaan, maar ze daar onderdeel van te laten uitmaken. Dit geldt zowel voor de management samenvatting als het rapport zelf. Verder is de commissie van mening dat eenzelfde duidelijkheid en correctheid in de publieke berichtgeving over deze studie moet worden betracht.

De review commissie heeft geconcludeerd dat haar commentaren voor het grootste deel verwerkt zijn door het project team. De commissie trekt daarnaast de volgende conclusies:

- De geformuleerde conclusies en aanbevelingen zijn op zichzelf gebalanceerd en worden in beginsel ondersteund door de uitgevoerde studie. De beperkingen van de studie zijn aangegeven en de conclusies houden deels rekening met deze beperkingen. Wel zou wat ons betreft de onzekerheid in de resultaten meer benadrukt moeten worden. Het gaat hierbij zowel om onzekerheid in het (her-) gebruik van draagtassen, de gebruikte inventarisatie-data als de gekozen methoden. Deze onzekerheden kunnen de resultaten en conclusies (aanzienlijk) hebben beïnvloed, en dienen ons inziens zorgvuldig gerapporteerd te worden, bij voorkeur voorafgaand en als onderdeel van de rapportage van de resultaten/conclusies (zowel in de rapportage als in de management samenvatting).
- De management samenvatting doet geen recht aan het rapport. De samenvatting presenteert vooral de resultaten van de schaduwrijzen methode. Naar onze mening moet de management samenvatting ook aandacht besteden aan de resultaten van het ISO conforme deel. Ook missen we de aandachtspunten uit hoofdstuk 8.
- Het grootste deel van de studie is uitgevoerd conform de daarvoor geldende ISO richtlijnen. De hoofdstukken 2 t/m 4 voldoen aan de algemene ISO richtlijnen en grotendeels ook aan de ISO richtlijnen voor "comparative assertions". In het rapport wordt duidelijk aangegeven dat de hoofdstukken 5 t/m 7 niet voldoen aan de ISO richtlijnen. Voor de balans in de rapportage is het beter als hoofdstuk 7 de slotparagraaf van hoofdstuk 5 zou zijn, net als dat bij hoofdstuk 4 is gedaan. Hoofdstuk 5 zou dan het enige niet ISO conforme hoofdstuk zijn. Hoofdstuk 6 gaat namelijk over zwerfafval dat een zeer belangrijk onderwerp in de discussie over draagtassen is, maar niet voldoende meegenomen kon worden in de LCA. Hoofdstuk 6 geldt dus in het algemeen en gaat over een belangrijke algemene beperking van deze studie. Deze beperking dient ons inziens ook duidelijk gerapporteerd te worden in de samenvatting en conclusies (bij voorkeur voorafgaand aan, en als onderdeel van de presentatie van de resultaten zelf). Het hoofdstuk gaat feitelijk over wat ISO 14044 onder Clause 4.4.2.5 noemt: "a set of inventory results that are elementary flows but have not been assigned to impact categories [...], and a set of data that does not represent elementary flows".
- De algemene kwaliteit van de studie is afdoende voor met name informatieve toepassingen zoals dat hierboven is vermeld. Op de niet ISO conforme hoofdstukken na (en dus ook de daarop gebaseerde conclusies), is de algemene kwaliteit van de studie ook afdoende om een basis te vormen voor andere toepassingen zoals "comparative assertions disclosed to the public" **MITS** de toepassing gaat over 1 of meer van de 21 in deze studie onderzochte varianten, waarbij afdoende aandacht wordt besteed aan het werkelijke consumentengedrag met betrekking tot het gebruik van draagtassen; de relatief grote onzekerheden in de resultaten, én mits

aan het probleem van zwerfafval afdoende aparte aandacht wordt besteed en in de aan de toepassing gekoppelde besluitvorming de zwerfafval problematiek expliciet meegenomen wordt.

- De review commissie ondersteunt volledig de "Aandachtspunten" beschreven in hoofdstuk 8 en wil er met name op wijzen dat de bijdrage van (met name eenmalige) plastic draagtassen aan zwerfafval en de plastic soep, en hoe zwerfafval en plastic soep in LCAs meegenomen zouden kunnen worden nadere aandacht moet krijgen. Aan de bullet over datakwaliteit zou ons inziens moeten worden toegevoegd dat er binnen elk van de drie typen draagtassen grote variëteit in gewicht/volume betaat, en dat verschillende databronnen voor eenzelfde materiaal soms grote variatie kennen. Daarnaast bestaat er weinig tot geen data over het feitelijk gebruik (o.a. gewicht van het product) en hergebruik van draagtassen. Derhalve moeten de resultaten voorzichtig worden geïnterpreteerd, omdat de gebruikte aannames in de studie van grote invloed kunnen zijn op de eindresultaten en conclusies. Dit kan van (aanzienlijke) invloed zijn op de resultaten van de studie.

De review commissie heeft de open en constructieve sfeer tussen opdrachtgever, projectteam en reviewers gedurende het gehele review traject zeer gewaardeerd.

Met vriendelijke groet, mede namens Dr. Ir. Jeroen Guinée en Prof. Dr. Ernst Worrell,

Prof. Dr. Ir. José Potting (josepha.Potting@abe.kth.se)